

פרק יא. פרטי דברים האסורים משום רבית ודין רבית דברים

א. לא יאמר לחברו (א) עשה עמי מלאכה (ב) היום ותמורת זאת אעשה עמך

(א) תנן בפ' איזהו נשך (דף עה ע"א) אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך ולא יאמר לו נכש עמי ואעדור עמך עדור עמי ואנכש עמך, כל ימי גריד אחד כל ימי רביעה אחת, לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה. וברש"י פירש בנכוש ועדור משום שפעמים שזו קשה מזו, ונראה שכתב כן משום דע"כ לא מילתא דפסיקא הוא אם נכוש כבד מעדור או להיפך, דממ"נ אם נכוש כבד מעדור אמאי אסור בנכש עמי ואעדור עמך ואם עדור כבד אמאי אסור בעדור עמי ואנכש עמך (עי' בשג"י נוסחאות שבגליון המשניות שיש שאינם גורסים רק אופן אחד). ובסיפא גבי כל ימי גריד אחד דקאי ארישא דאומר אדם נכש עמי ואנכש עמך כתב רש"י בטעם ההיתר שלא דקדקו בדבר לחוש שמא יום אחד יהא ארוך מחבירו או קשה מחבירו אלא מותר לומר עדור עמי היום הזה של גריד ואעדור עמך ביום פלוני של גריד, וכן כתב המאירי. ולהלן בדין לא יאמר חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה כתב רש"י שימי רביעה קשין למלאכה. ומשמע מדברי רש"י שאם אומר חרוש עמי ברביעה ואחרוש עמך בגריד מותר. וכן משמע ברמב"ם (פרק ז' הלכה י"א), אבל המאירי כתב בהדיא שאף בכה"ג אסור מפני שפעמים שהגריד קשה ופעמים שהרביעה קשה (ועי' בהגהות הרש"ש שכתב שכל המשנה איירי בשיעור שזה ולא בימי עבודה. ונדחק בפירוש דברי רש"י, עיי"ש). ויש לעיין למה באמת חששו לאסור בנכוש ועדור ולא חששו מיום אחד לחבירו או קשה מחבירו, כיון שאפשר שאחד יהא ארוך מחבירו או קשה מחבירו. ועוד, שמלשון רש"י משמע דדוקא בשמא יהא יום ארוך לא חיישינן. אבל אם אומר לו עשה עמי יום קצר ואני אעשה עמך יום ארוך אסור. וכן כתב בהדיא בשו"ע הרב (סעיף ו'). ואילו המרדכי (בהלכה דהלויני ואלוה לך) כתב שמותר לומר חרוש עמי בגריד ביום קצר ואני עמך ביום ארוך. וכן משמע גם בהרע"ב שכתב, ולא חיישינן אם יום אחד גדול מחבירו דמשמע אפילו ידוע שהוא גדול. ועוד, שלא הזכירו הפוסקים בכל הלכה זו אם יש הפרש בשכר המלאכה בין נכוש ועדור או בין ימי גריד לימי רביעה. ובין יום ארוך ליום קצר. והטור בס' ק"ס כתב, ואפילו במלאכה יש בה משום רבית, שלא יעשה עמו מלאכה ע"מ שיעשה עמו אחרת לאחר זמן וכו' שפעמים שהאחרת שעושה לו חבירו כבידה יותר מאותה שעשה לו, (ועי' בפרישה שם שעמד בלשון הטור שכתב שפעמים וכו' וכתב שאפילו אם בשעת התנאי אינה כבידה, ואדרבה קלה מזו, מ"מ כיון שלפעמים וכו', ועי' מ"ש לעיל בביאור דברי רש"י. ובלשון הטור לכאורה אי אפשר לפרש כן שהרי לא הזכיר כאן שני סוגי מלאכות מאחת לחברתה, וע"כ נדחק הפרישה בפירוש דברי הטור), ובשכר שממתין מלפורעו שכר עבודתו עושה עמו מלאכה הכבדה יותר, ואפילו באותו (מלאכה) שעשה לו אם חבירו יעשנו לו בזמן שכבדה יותר אסור כדתנן לא יאמר לו נכש בגריד ואנכש עמך ברביעה. ולקמן בס' קע"ו כתב הטור, ואסור להרבות בשכר האדם שיאמר לו עשה לי מלאכה היום ששזה דינר ואני אעשה עמך לשבוע אחרת ששזה שתיים. ע"כ. והלכה זו דסי' קע"ו היא מדברי הרמב"ם (בפרק ז' הלכה י'), וכתב המאירי שהוא נלמד מכ"ש מדין המשנה. וגם מדבריהם משמע שבדין המשנה אין נ"מ בשכר המלאכה, אלא בכבדותה וטורחה. ובוזה יש ליישב מה שכתב הטור בתחלת דבריו ואפילו במלאכה יש בה משום

רבי, דלכאורה מאי קמ"ל, מהיכא תיתי לומר שאין רבית במלאכה, דמאי שנא משאר דברים שהם שוה כסף שיש בהם איסור רבית, אלא דקמ"ל שאפילו אין כאן רבית בשוה כסף ששכר המלאכה שוה בשניהם, אפ"ה אסור משום טרחה, וגם מדברי הראב"ד שמפרש משנתנו מדין סאה בסאה משמע שאין הפרש בשכר. (ויש להסתפק לשיטת הטור אי הוי רבית קצוצה, והלבוש כתב דילפינן רבית במלאכה מנשך כל דבר. ומשמע דהוי רבית קצוצה אלא שאפשר שהוא מפרש שיש הפרש בשכר המלאכה. ובספר תורי זהב מדייק מדברי הטור דהוי רבית קצוצה, והקשה דזה אינו אלא זלזולי בשכירות. ועי' טו"ו סי' קסא סק"א ובחור"ד שם. וע"ע בפרק יב בדין למכור ולקנות בזול או ביוקר). ובספר תורי זהב דייק עוד במה ששינה המחבר מלשון הטור וכתב, לא יעשה מלאכה שהיא יותר כבידה, וכו', דמשמע דדוקא במתנה שיעשה עמו מלאכה שהיא כבר מעכשיו כבדה ואילו מדברי הטור שכתב לא יעשה עמו מלאכה אחרת וכו', שפעמים שהאחרת כבדה יותר וכו' ומשמע דכל מלאכה אסור. ומתוך כך העלה שהמחבר לשיטתו דבאותה מלאכה או בסתם מלאכה אחרת. כיון שלא קצץ שיעשה עמו מלאכה כבידה אינו אלא כמוסיף בשעת פרעון, וס"ל להמחבר (סימן קס סעיף ד') דבדרך מקח וממכר מותר להוסיף בשעת פרעון בסתם. אבל הטור אינו מחלק ואף בדרך מקח וממכר אסור להוסיף בשעת פרעון. ועי' עוד להלן בדברי החור"ד. אמנם מדברי הראב"ד נראה שכל דין משנתנו אינו אלא מדין סאה בסאה, שכתב ללמוד מדין המשנה שלא ילזה סאה שעורים ע"מ להחזיר סאה דחון, אע"פ שהם בשער אחד ואע"פ שיש לו דחון, שהרי ניכוש ועידור כמי שיש לו הן והם בשער אחד ואפ"ה כיון שהם שתי מלאכות ופעמים שאינם שוות אם תתייקר המלאכה ביום השני לפרעל האחרון אסור (ועי' עוד בפרק יז מ"ש בעז"ה בזה) ע"כ. הרי שהשוה דין משנתנו לדין סאה בסאה, דכל דבר שאינו כסף ממש אלא שוה כסף יש בו חשש שמא יתייקר ושייך בו גזירה דסאה בסאה. ולכן בשלמא ניכוש וניכוש או עידור ועידור, כיון שהם בשער אחד והר"ל כיש לו ובכה"ג לא גזרו גזירת סאה בסאה. אבל בנכוש ועידור או כל שתי מלאכות ס"ל להראב"ד שאין בו היתר דיצא השער אע"פ שהן עכשיו בשער אחד ולא היתר דיש לו ולכן אסור. וכן פסק הרמ"א בסי' קס"ב, ועיי"ש עוד בפרק יז בדין סאה בסאה. והגד"ת (שער מ"ו ח"ה את ז') הקשה על דברי הראב"ד מנ"ל דעכשיו הם בשער אחד ואי מלשון רש"י שכתב פעמים שזו קשה מזו, דמשמע שעכשיו הם בשער אחד, אין להוכיח דאפשר דכוונת רש"י שמכיון שאין המלאכות שוות חיישינן שפעמים שיקבל עליו לעשות לו מלאכה אחרת אפילו שידע בשעת התנאי שהמלאכה האחרת קשה מזו, אבל בדברים שהם שוים בשעת התנאי למה ניחוש שמא ישתנה שער אחד מהם, עיי"ש. ולענ"ד דמשום קושיא זו אין לדחות דברי הראב"ד. דאדרבה, מנא לן לגזור במלאכות השוות בכבודותן עכשיו משום שמא יקבל עליו אף כשידע שאינן שוות. ואם יש מקום לגזור בכך, אף בשעורים ודחון יש מקום לגזור. והחור"ד (סוף סימן קסב) הקשה לדברי הראב"ד דבמלאכה ומלאכה הוי כיש לו, למה אסרו בסימן קעו להקדים שכירות לפרעל שיוזיל לו משכרו, ומ"ש מהקדמת מעות על פירות שמותר להוזיל כשיש לו, ומתוך לשיטת הראב"ד שכל שלא התחיל במלאכה לא שייך לומר זלזולי בשכירות והר"ל כהלואה, ואסור. אבל בנכוש ונכוש דאף בהלואה סאה בסאה מותר ביש לו לא גזרו. וקושיא החור"ד מבואר בראשונים בב"ב דף פו ע"א. וצ"ע שלא הביא מדבריהם, וגם מ"ש שכל זמן שלא התחיל במלאכה אין גופו קנוי מבואר שם דאע"פ שגופו קנוי מ"מ כיון שפרעל יכול לחזור בו מיחזי כרבית (עי' פרק כו). וסיים החור"ד שלולי דברי הראב"ד היה נראה דבאמת לא

חשיב כיש לו והא דמותר בנכוש ונכוש משום שאפילו אם יתייקר דמיא למכירה בהמתנה ביוקר שלא אסרו במעלה מעט כי אם במפרש, וה"נ אין שומת הנכוש ידועה ומותר. אבל בנכוש ועדור הוי כאילו מעלה הרבה. ולא גזרו בנכוש ועדור אלא כשברוב השנים אין שכרם שוה, אע"פ שעתה שכרם שוה, גזרינן שמא יתייקר אחד מהם. אבל כשברוב השנים שכרם שוה לא חיישינן שמא יתייקר אחד מהם, (ועי' עוד בספר תורי זהב (סי' קסב) שהאריך ג"כ בביאור הוכחת הראב"ד מנכוש ועדור. וכתב דהראב"ד ס"ל דפועל גופו קנוי והוי כיש לו. עיי"ש).

ודברי החו"ד הם עפ"י שיטתו בריש סימן קסב בפירוש דברי הט"ז שם שבדרך מקח וממכר לא גזרו משום סאה בסאה, ופירש החו"ד שם דבריו אף בשני מינים, אבל לשיטת שאר הפוסקים, אפילו אלה הסוברים להלכה כהט"ז שם נראה שלא אמרו כן כי אם במין אחד אבל לא בשני מינים, וא"כ גם כאן נראה מה שאסרו בנכוש ועדור. אלא שצ"ע שלשיטת הט"ז עפ"י משמעות האחרונים דס"ל שבדרך מקח וממכר במין אחד מותר אפילו אין לו, וא"כ ה"נ בנכש עמי ואנכש עמך הו"ל דרך שכירות שמסבא דמיא למקח וממכר, ולמה הוצרך הראב"ד לומר בטעם ההיתר משום דהוי כיש לו. ולפי מ"ש להלן שלשון נכש עמי ואנכש עמך אין בו לשון המחייב שכירות, א"כ הו"ל כדרך הלואה ולכן בעינן לטעם דיש לו. ומדברי שאר הפוסקים נראה דלא ס"ל כהראב"ד שדין מלאכה הוא משום סאה בסאה, ואפשר שלכן לא הביא המחבר גם דין הראב"ד בסימן קסב בדין סאה בסאה, ואפשר שלכן גם שינה כאן מלשון הטור ולא אסר אלא מלאכה כבדה בודאי, הטעם משום שבשכירות פועל לעולם מתחייב בשכר המלאכה ולא במלאכה אחרת, ולכן לא שייך כאן משום סאה בסאה דהוי כעשאו דמים, מיהו במלאכה כבדה יש רבית, או משום עצם המלאכה, או שיש הפרש בשכר המלאכה, וכמ"ש לעיל. וכשרוצה להתנות על נכוש ועדור בדרך היתר, לסברת הראב"ד דמדמי ליה לסאה בסאה נראה פשוט שיש תקנה על ידי עשיית דמים, והיינו שישב שכר הנכוש בדמים, ושם יתייקר שכר העדור, ישלים לו. אבל לפי מ"ש בשיטת שאר הפוסקים שאין ג"מ בשכר, ורק משום כבדות המלאכה אסור, לא שייך עשיית דמים, ובכל אופן אסור להתנות על כך. כתב החת"ס (יר"ד סימן קלה), שותפים שהתנו ביניהם שמור אתה היום ואני אשמור למחר, או אפילו עדור אתה היום ואני אנכש למחר, לא שייך בזה רבית כלל. (ב) תניא בתוספתא (פרק ו הלכה ה), אומר אדם לחברו ילך חמורי עמך היום ושלך עמי למחר, תחרוש פרתי עמך היום ושלך עמי למחר, אבל לא יאמר לו ילך חמורי עמך היום למזרח ושלך עמי למחר למערב (כששכר הליכה למערב שוה יותר מלמזרח), ואם היה שכר שוה מותר, ע"כ. (ומלשון התוספתא אין להוכיח למה שכתבתי לעיל שבמלאכת האדם אע"פ ששכרם שוה אסור, דשאני מלאכת אדם שהטירחה יש בה משום רבית, אבל טירחת הבהמה אינה נחשבת אלא לשכרה, והוא הדין אם יאמר לו יעדור עבדי עמך היום ועבדך ינכש עמי למחר, אם שכרם שוה מותר). ותמה במרבה תורה למה השמיטו הפוסקים דין התוספתא. (בספר התרומות (ח"ג אות כד) כתב, וכן לא יאמר לו חרוש עמי בפרתך בחורף וכו'. ולכאורה הוא דין התוספתא, אלא שאפשר שבלשון זה נכלל גם שכר האדם החורש עם הפרה). ולענ"ד צ"ע עוד, בשלמא במלאכת האדם, אע"פ שמותר להחזיל בהקדמת מעות בשכירות אדם כמו שנתבאר בסימן קעו (עי' פרק כו), היינו דוקא כשמתחיל במלאכה מיד, וכאן כשאומר לו אנכש עמך למחר הרי אינו מתחיל במלאכה מיד ואסור, אבל בשכר בהמה הרי זה דומה לשכירות קרקע (כיון שלא שייך הטעם שיכול לחזור בו כמו בשכירות אדם, וכמ"ש הראשונים בב"ב דף פו ע"א), והסכמת רוב

למחר מלאכה אחרת שהיא יותר כבדה, או אפילו אותה מלאכה בזמן שהיא יותר כבדה (ג), וכ"ש שלא יאמר לו עשה עמי היום מלאכה השווה דינר אחד

הפוסקים כהרשב"א (בן אדרת) שאפילו אינו מתחיל בשכירות מיד מותר להויל בהקדמת מעות, ואמאי אסרו בתוספתא כששכר מזרח אינו שוה לשכר מערב, ובאבנ"ז (סי' קמח) מסתפק באומר לו דור בחצרי חודש אחד ואני אדור בחצרך חדשיים, או דור בחצרי חדש אחד בקיץ ואני אדור בחצרך בחורף ששכר הדירה ביוקר, ולא העלה דבר ברור, ולכאורה דמיא למ"ש בשכירות בהמה. ואפשר לומר, עפ"י דברי הרמ"א בחר"מ סימן שלב במי שאמר לפועל שיתן לו חפץ בשכרו יכול ליתן לו דמיו. וכתב המחנה אפרים (דיני דבר שלא בא לעולם סימן א) משום דשכירות אינו אלא כנתינת מעות על החפץ ומעות אינן קונות. והקשה בקצוה"ח שם דלפי"ז משמע שעכ"פ לענין מי שפרע קונה החפץ, והרמ"א סתם וכתב שיכול ליתן דמיו ומשמע שאפילו מי שפרע אין כאן. וכן בקידושין מבואר שהמקדש בשכר מלאכה הוי מלוה. ולדעת הרא"ש שהביא הרמ"א (חר"מ סי' רד סעיף י) אינו קונה במלוה אפילו למי שפרע, ונשאר בצ"ע. ובנתינת"מ סי' רג סק"ז כתב לחלק בין אמר לו בלשון קנין שמקנה לו החפץ שקונה למי שפרע, אבל בלשון עשה עמי ואתן לך חפץ פלוני אין כאן קנין אפילו למי שפרע (ועי' חזו"א יו"ד סי' עג). ומעתה לפי דברי הנתינת"מ אפשר שבלשון נכש עמי ואנכש עמך אין בו משום קנין שיתחייב לחזור ולנכש עמו, ועד כאן לא התירו להקדים מעות בשכירות אלא משום שנקנה לו וחלה השכירות (אלא שבאדם כיון שיכול לחזור בו צריך שיתחיל במלאכה מיד), אבל כשאין השכירות נקנית לא נתחייב אלא שכרו ואינו אלא הלואה יש בו משום רבית, ולכן, אפי' בשכירות בהמה ובית אסור להויל בלשון זה. ואם כנים הדברים, אם אמר בלשון המועיל מדין קנין יש לחלק בין שכירות אדם לשכירות בהמה וקרקע, שבשכירות בהמה וקרקע שמותר להויל בהקדמת מעות, ולשיטת הפוסקים שאינו צריך להתחיל שכירות מיד, ה"נ שיהא מותר לומר ילך חמורי עמך היום וחמורך עמי למחר אפילו למזרח ומערב ששכרם אינו שוה, וכן בספיקתו של האבנ"ז יהא מותר באופן זה, אבל בשכירות אדם אסור אא"כ מתחיל במלאכה מיד, ונראה שאם אמר לו עדור עמי חודש אחד ואני אנכש עמך חודש (באופן המועיל מדין קנין, והרי שכירות אדם נקנה בכסף), אם השני מתחיל במלאכה ביום האחרון של מלאכת הראשון, כיון ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ולא חל שם הקדמת מעות כי אם ביום האחרון, הרי זה כהתחיל במלאכה מיד ומותר, ועדיין צ"ע בכל זה, כיון שהפוסקים סתמו בדבריהם. ועפ"י דברי המחנה אפרים (דיני רבית סימן כ) שהאומר לחבירו השאילני ואשאילך נעשים שומרי שכר זה לזה, והיינו שנתבטל דין שואל ונעשים שוכרים, נראה שאם אמר לו השאילני חפץ זה ואשאילך חפץ אחר ששכרו שוה יותר יהא אסור, ומכל מקום נראה שאין לאסור בשכנים שאין מקפידים על כך, שאינו אלא כדרך הבטחה כשיצטרך לכך. וצ"ע. (ג) שו"ע סי' קס סעיף ט. ובשו"ע הרב כתב שה"ה ביום ארוך יותר אסור. וכבר כתבתי דלכאורה מוכח כן גם מלשון רש"י. אמנם במרדכי כתב בהדיא שמותר, וכן משמע ברע"ב. וצ"ע איזה היתר יש בזה. והרי פשוט שאם יאמר לו עשה עמי יום אחד ואני אעשה עמך יומיים אסור, וא"כ גם בשעות יש בו משום רבית. ואפילו אם נאמר שבזמן הגמרא היה שכר פרעל משתלם לפי יום עבודה בין יום ארוך ובין יום קצר ויהיה נחשב יום עבודה מן הבוקר עד הערב,

ואני אעשה עמך למחר מלאכה השוה שני דינרים (ד). ויש אומרים שאפילו בסתם מלאכה אחרת אסור להתנות אע"פ ששכרן שוה ואינה כבדה מזו (ה). אבל באותה מלאכה ובזמן שוה מותר להתנות (ו).

ב. אם לא התנה עמו מתחלה, אלא שעשה עמו מלאכה ופורעו במלאכה אחרת, יש מתירים כשאין הפרש גדול ביניהם (ז).

ג. יש אומרים (ח) שמותר להלוות לחברו סכום מעות כדי שיחזור וילוה לו

התורה והמצוה

כדמוכח בכמה מקומות בש"ס. ולא היה הפרש בשכר המלאכה בין יום ארוך ליום קצר. עדיין קשה מ"ש מנכוש ועדור דמשמע שאע"פ ששכרם שוה אסור, וצ"ע. אבל כשיש הפרש בשכר נראה דלכו"ע הוי כעשה עמי מלאכה השוה דינר ואני אעשה עמך בשתיים. (ד) שו"ע סי' קעו סעיף ז. (ה) עי' לעיל הערה א שנראה כן דעת הטור. וכן נראה דעת הראב"ד שמשום גזירת סאה בסאה הוא ובשני מינים אסור. (ו) כמו שאמרו במשנה נכש עמי ואנכש עמך מותר. וכבר נתבאר שאף לדעת הראב"ד לא גזרו בזה משום סאה בסאה משום דהוי כיש לו. ואע"פ שעכ"פ מחוסר מלאכה, עי' בפרק יז שאפשר שלענין סאה בסאה מותר אפילו מחוסר שתי מלאכות, וכאן אינו מחוסר אלא מלאכה אחת, והיא עצם המלאכה. ונסתפקתי בשני עובדים העושים אותה מלאכה ואותן שעות אלא ששכרו של אחד מהם גבוה יותר משל חברו, אם מותר האחד לומר לחברו עבוד במקומי היום ואני אעבוד במקומך למחר. ואם האחד הוא בעל מקצוע יותר טוב נראה פשוט דהוה כמלאכה שאינה שוה, שהרי זה עושה מלאכה יותר טובה או בזמן מרעט מהשני, ובכל אופן אסור. אלא כשהפרש במשכורת אינה משום מומחיות כי אם בגלל ותק או מרכיבים אחרים יש להסתפק. ואם הדבר נעשה בהסכמת בעל המפעל נראה שאין חשש, שבאופן זה אין ההלואה מעובד אחד לשני אלא מהעובד למפעל ומהמפעל לעובד. אמנם אם נעשה שלא בהסכמתו, אע"פ שמצד העבודה לא איכפת לו בחילופין אלו, אם בעל השכר הגמוך יעבוד תחלה עבור בעל השכר הגבוה הרי הוא מלוה לו יום עבודה זול, וכשזה יחזיר לו הוא מחזיר לו יום עבודה יקר. ואע"פ שאין המלוה נהנה מכך, עכ"פ נשך בלא תרבות איכא. וצ"ע. (ז) בגדולי תרומה (ח"ג אות כד) כתב דדמיא לדין מוסיף בסתם בשעת פרעון, שדעת הרא"ש והטור לאיסור. מיהו לדעת הרמ"א שמתיר בחוב שלא בתורת הלואה בדבר מועט, אפשר דה"נ מותר. וכ"כ בחידושי מהרא"ל ובמרבה תורה. וכ"ש בזה שאינו פורע במעות אלא במלאכה דשייך לומר אוזולי קא מחיל ליה אפי' בחוב מתורת הלואה (עי' פרק ה). (ח) כתב המרדכי (סוף פרק איזהו נשך) בשם רבינו מאיר, ראובן אמר לשמעון אלוה לך עתה כדי שתרויח, כדי שגם אתה תלויני פעם אחרת כ"כ, תנאי ממך הוא זה, ויש לו לשמעון להלוות לראובן כשיעור אותם מעות עד שירוויח בהם כשיעור שהרויח במעותיו. ואין לומר רבית מוקדמת היא (ההלואה הראשונה) או רבית מאוחרת (ההלואה השנייה) שמלוה לו בשכר מעותיו שהלוהו תחלה. דלא אשכחן דליהוי רבית אלא היכא דאיכא נשך ותרבות וכו' או אפילו רבית דברים בעוד שהוא חייב לו. אבל כה"ג אינו נותן לו משלו כלום, אלא מעות הלוהו וחזר לבסוף ליטול אותן וכו' ואין כאן משום רבית. וראיה מהא דתנן אומר לחברו נכש עמי היום ואנכש עמך וכו', אלמא כהאי גוונא שרי דכל

היכא דליכא נשך ותרבית לא שייך רבית אלא מדרבנן, וכה"ג לא גזור, אפי' כל ימי הגריד שאין הדבר שוה, ומותר לומר חרוש עמי בגריד ביום אחד קצר ואני עמך ביום ארוך, כ"ש בדבר זה שהדבר שוה. ע"כ. **וכיוצא** בזה כתב בספר התרומות (ח"ד אות ג), לאחר שהביא המשנה דמותר לומר נכש עמי ואנכש עמך וכו', ומכאן יש להוכיח דהכי נמי שרי ליה למימר לחבריה הלויני מאה חדש זה ואני אלוה לך מאה חדש אחד, דהו"ל כנכש עמי היום ואני אנכש עמך למחר. אבל אם יאמר לו הלויני מאה חדש אחד ואני אלוה לך מאתיים חדש אחר אסור דהו"ל כגריד ורביעה דאסור. **והמרדכי** שם סיים, מיהו מצאתי נראה לרבי דהלויני ואלוה לך שהוא רבית קצוצה. שאם הלוה למלוה בשכר שהיו מעותיו בטילות אצלו וכך התנה עמו רבית קצוצה היא. ולא דמי לנכש עמי ואנכש עמך, דהתם השני חייב לראשון דינר בשכר טרחו ומה לי פורע לו במעות ומה לי פורע לו בניכוש. אבל הלויני ואני אלוה לך לא נתחייב הלוה מאומה אלא שכר (תיבת שכר נראה מיותר, וכן משמע בש"ך ס"ק יד) מעותיו, מה לי אם נותן לו שכר מעות שהלוהו שהוא רבית מה לי שמלוה לו מעות בשכר מעותיו שהיו בטילות אצלו דהיינו ג"כ רבית ואסור. ע"כ. **והמאירי** בסוף פרק איזהו נשך כתב, רבותי נסתפקו במי שאמר לחברו הלויני מנה היום ואלוה לך מחר מאתיים, או אלוה לך מנה לשני ימים, וסיים שיש לחוש בדבר. **והרא"ש** בתשובה (כלל קח סימן טז) אסר ג"כ אפילו בהלוואה שוה וכתב, דכיון שמלוה לו פעם אחרת היינו שכרו על שמלוה לו עתה, דקיי"ל שמור לי ואשמור לך שומר שכר, אע"פ שאין נותן לו כלום אלא שהוא ישמור לו זהו שכרו, ועוד תנן בפרק הרבית יש רבית דברים וכו', וכ"ש אם נודר להלוות לו מעות שאסור. **ולכאורה** היה נראה לשיטת הר"מ שמתיר אף בהלוואה שאינה שוה, כיון דס"ל דנכוש מיום קצר ליום ארוך מותר, וכמו שסיים וכ"ש בהלוואה שוה. וכן משמע במאירי שלא נסתפקו רבותיו כי אם בהלוואה שאינה שוה. אבל בגדו"ת מפרש בשיטת הר"מ כשיטת ספר התרומות שאינו מתיר הלוואה שאינה שוה אלא כדי שירויח אותם סכום שהרויח הראשון. **והאחרונים** האריכו לבאר דעת רבו של המרדכי שאסר אפילו בהלוואה שוה. וביותר על מה שכתב דהוי רבית קצוצה תמה הגדו"ת דאין כאן נשך. וכן במחנ"א (סי' כ) כתב דאין כאן נשך, כיון שאין זה כי אם מגיעת הריח. עיי"ש שהאריך אם יש עכ"פ לאסור מדין טובת הנאה ממון. ועי' עוד להלן. **ולדידי** צ"ע עיקר דברי הר"מ וסה"ת דמאי ס"ד לדמות לדין נכוש ונכוש, וכמו שהקשה המרדכי בשם רבו, דהתם הוי הלוואה ופרעון משא"כ בהלויני ואלוה לך שבנוסף לפרעון יש טובת הנאה של הלוואה. וגם במ"ש הר"מ דכל היכא דליכא נשך ותרבית אינו אסור אלא מדרבנן ובכה"ג לא גזור, לא זכיתי להבין מה צד היתר יש עוד בזה, יאסור עכ"פ מדין תרבית בלא נשך או נשך בלא תרבית. מיהו אפשר דס"ל כמ"ש החו"ד סי' קס סק"ד בשיטת הרשב"א דנשך בלא תרבית ברבית דרבנן מותר. ועי' ספר בית דוד (סי' עט) שנדחק בבאור דברי הר"מ וסה"ת דעצם ההתחייבות לחזור ולנכש עמו מפני שאין לו מעות לשלם אגר נטר הוא, וכי היכי שמותר שם מפני שאינו מחזיר יותר ממה שהלוהו, ה"נ הלוואה תמורת הלוואה מותר. ועוד כתב בנכש ואנכש מיירי בהמתנה דהיינו נכש עמי בהמתנה ואני אנכש עמך בהמתנה. ודוחק הוא. ובדרך אחרת אפשר לפרש, עפ"י מ"ש הגדו"ת והמחנ"א בשיטת המרדכי וסה"ת דאין כאן נשך במה שמחסר מלהרויח, מטעם זה ס"ל לר"מ דגם תרבית אין כאן, דמה שמרויח בהלוואה זו מפסיד בהלוואה האחרת. ואילו המרדכי ס"ל שמה שמפסיד בהלוואה שניה אינו גורע מאיסור רבית. דהרי פשוט שאסור לומר לו הלויני ק' בק"כ ואני אלוה לך ק' בק"כ, ופעמיים רבית קצוצה יש כאן. ומש"ה נמי ס"ל

אותו סכום לאותה תקופת זמן של ההלואה הראשונה (ט), וגם כשמצב האשראי והמסחר בתקופת ההלואה השנייה שווה לתקופת ההלואה הראשונה (י). ויש אומרים לשיטה זו שהוא הדין אם מלווה סכום כדי שיתעסק וירויח סכום מסוים, ע"מ שיחזור וילווה לו אותו סכום כדי שגם הוא יתעסק וירויח אותו סכום, ואינו תולה ההלוואות בזמן, מותר (יא). ויש אומרים שאפילו בהלואה שווה בסכום ובזמן ותקופה אסור (יב).

¹²³⁴⁵⁶⁷ ⁸⁹¹⁰¹¹¹²

להמרדכי שהוא רבית קצוצה. (ט) רמ"א סי' קס סעיף ט בדיעה שניה. וכתב הסמ"ע (ארוכה אות ה) דמדמייתי הרמ"א דיעה זו באחרונה ש"מ דהכי ס"ל. והוא דעת הר"מ וסה"ת. ונראה שכן הוא גם דעת רבותיו של המאירי שלא נסתפקו כי אם בהלואה שאינה שוה. (י) לבוש וגדו"ת. דאל"כ הוי כמלאכה קלה וכבידה. ונראה שזה תלוי גם בשער הרבית בשני הזמנים. כתב בשלחן גבוה (סי' קס ס"ק כו), במי שהניח מעותיו ביד פקידו במקומי ועלה לירושלים. והפקיד שולח לו הריח ממעותיו לירושלים. וכשכלו מעותיו הולך לסוחר בן עירו שילוח לו ק' דינרים ונותן בידו הוראה לפקידו שבעירו שיתן לפקידו של המלוה ק' דינרים שיקנה בהם סחורה וישלחנה למלוה לירושלים. ונתן לו המלוה מיד חמשים דינרים והשאר יתן לו כשתגיע הסחורה לירושלים. וכתב שאסור לעשות כן לכו"ע שהרי אותם חמישים שנתן לו מיד הם הלואה בידו עד שהפקידים ישלמו זה לזה בעירם, ואז נעשה הלואה מלוה והמלוה לזה על שאר החמשים ואין זו הלואה שוה. שהרי זה מלוה לו בירושלים שאין שם משא ומתן וכ"ש שאינו לוקחם אלא להוצאה, וזה מלוה לו בעירו במקום שיש משא ומתן. ועוד שזה מלוה לו זמן ההליכה של הפקיד מירושלים לשם זה מלוה לו זמן הבאת הסחורה משם לירושלים שלוקח יותר זמן. (יא) גדו"ת בדעת סה"ת והר"מ. דשאני ברישא שמגביל לו הזמן. אבל באופן זה אפשר שהראשון יתעסק יותר זמן ואפשר להיפך. אלא שמסתפק שם כשמלוה לו מאה ע"מ שירויח עשרה והוא יחזור וילוונו מאתיים כדי להרויח עשרה. ומסיק לאיסור. מפני שיותר קל להרויח עשרה במאתיים מאשר במאה ושוב הו"ל כמלאכה קלה וכבודה. וגם מדברי הר"מ משמע כן, שהרי גם הר"מ מיירי בשיעור ריוח שוה ואפ"ה לא התיר אלא כשיעור אותן מעות. (יב) רמ"א שם בדיעה ראשונה. והיא דעת המרדכי. ולשיטתו רבית קצוצה הוא. וכ"כ בשו"ע הרב שהוא רבית של תורה. וכ"כ במקור מים חיים ובספר תורי זהב. וגם הלבוש כתב להחמיר. אבל הגדו"ת והמחנ"א ס"ל שאינו אלא מדרבנן. וגם מתשובת הרא"ש נראה שאינו אלא כרבית דברים. ובבאור הגר"א הכריע כדיעה זו משום רבית דברים. ובספר תורי זהב הקשה שהרי רבית דברים אינו אסור אלא כשמעותיו בידו (ודוק בדברי הר"מ שמשום האי טעמא לא חשש לרבית דברים). ותירץ דמיירי בשעת פרעון. ועוד כתב דהרא"ש מיירי בלא תנאי, אלא שאומר הלוני ואני אלזה לך שאינו אלא מדרבנן, אבל בתנאי אפשר שמודה הרא"ש דהוי דאורייתא. ועי' פרק י' סעיף ה ובהערה שם דמה שאמרו דרבית דברים אינו אלא כשמעותיו בידו, משום דסתם רבית דברים אינו מפרש שעושה כן בשביל ההלואה. אבל בכה"ג שהוא מתנה ומפרש אסור אפי' לאחר פרעון. ולא זכיתי להבין מה שהוסיף הגר"א כאן. וכל זה שלא היה עושה לו בלא"ה, והרי הכא בתנאי עסקינן. ולכאורה משמע שאפילו בדבר שרגיל עמו אסור להתנות. ואפשר שהגר"א אסר אפילו בלא תנאי ולכן כתב שברגיל מותר. ולדעת הסוברים דהוי רבית קצוצה כתב הגרעק"א דיש לומר

ד. אם שתי ההלואות אינן שוות בסכום ובזמן ותקופת ההלואה, הסכמת רוב האחרונים לאסור (יג).

שיוצא בדיינים וצריך ליתן לו כפי השומא כמה שזה להיות מעותיו בידו כך וכך זמן וצריך לשלם לו מהריוח שהריוח במעותיו ואע"פ שרבית הוא, התורה לא אסרה רק במלוח מדעתו אבל זה אין דעתו להלוות לו כלל רק בדרך תשלומי רבית ואין שם הלואה עלה, והי כשולח יד במעות דמותר לקבל הריוח. וצריך לומר שהגרעק"א לא איירי אלא כשהריוח במעות ההלואה אבל כשלא הריוח נראה דאף כשלא באו לידו בתורת הלואה אסור ליתן רבית (עי' פרק ב סעיף טז בדין מבטל כיסור של חברו). ועי' מעיני החכמה דף סא ע"א בתוס' ד"ה לעבור. מיהו אפשר שהגרעק"א קאי על דין הר"מ וכפירוש הגדו"ת, ולכן כתב שתלוי בריוח. ובשארית חיים כתב בשם עצי לבונה שאין חקנה להחזרת הרבית באופן זה. ומצדד לתקן שהלוח הראשון יחזור וילוח לו עוד פעם. עיי"ש. ובחידושי אור שמח להלכות רבית תמה על שיטת האוסרים, דהאיך אפשר שבמה שמשמעבד לקיים מצות אם כסף תלוה יהא נחשב כרבית, ולכן מפרש שהאוסרים לא אסרו כי אם כשמשמעבד להלוות לו, אפילו כשלא יהיו לו מעות, שילוח מאחר או מעכו"ם ברבית כדי להלוות לו, שבאופן זה אין עליו מצות גמ"ח, ולכן אסור ואף רבית קצוצה הוא. וסיים עוד שאם המלוה הוא עני ואומר לו ע"מ שתתן לי דינר לצדקה מה שאתה נותן בכל יום שמותר. עיי"ש. ודוחק לדחות דברי הראשונים והאחרונים שלא חששו לכך. ולדבריו קשה עוד למה אסרו אפילו בלא תנאי ללמוד עם המלוה, שגם זה מצוה הוא, וגם במ"ש בדין צדקה עי' להלן שבשו"ע הרב כתב בהדיא לאסור. ולדבריו קשה גם מדין טובת הנאה דמתנות כהונה שבהדיא כתב הרא"ש לאסור, אע"פ שמצוה הוא. אלא ע"כ דכל זמן שיכול לקיים המצוה ע"י אחר לא התירו באיסור רבית, ה"נ יכול לקיים מצות אם כסף תלוה ע"י שילוח לאחרים, ועי' להלן. (יג) מדברי הרמ"א סי' קס סעיף ט משמע שסתם בזה לאסור לכ"ע, וכן הסכמת האחרונים, אבל לדעת הר"מ שבמרדכי משמע שאף בזה מותר, וגם במאירי משמע שרביתו מסתפקים בזה. ואפשר משום שעיקר סברת הר"מ להתיר אפילו באינו שוה משום דדמיא לנכוש ונכוש שמותר אפילו ביום ארוך, ובוה ס"ל להרמ"א שאסור, כדעת רש"י שהבאתי לעיל הערה ג. ויש להסתפק איוו הלואה אסורה, ולכאורה משמע ששניהם אסורים, הראשונה היא רבית מוקדמת להלואה שניה, והשניה רבית מאוחרת להלואה ראשונה (ולדעת הסוברים שהוא רבית קצוצה נראה פשוט שההלואה הראשונה שעליה התנו היא האסורה כהלואה ברבית, והשניה אסורה משום נתינת רבית), וכן משמע במחנ"א סימן כ, ואף מדברי הר"מ נראה שהוקטה לו כך ולפי זה היה נראה שאפילו אם ההלואה השניה היא פחותה מההלואה הראשונה אסור, דמאי נ"מ כמה רבית הוא נותן אם מעט אם הרבה. אמנם בקונטרס הסמ"ע (קצרה אות יג וארוכה אות ה) כתב דתליא בפלוגתא, שלדעת המתירים הלואה שוה בשוה, מותר אם השניה פחותה מהראשונה, אבל לדעת האוסרים שוה בשוה ה"ה שאסור בפחות. ומשמע מדבריו שמפרש שלדעת המתירים שוה בשוה, אף באינה שוה לא נאסרה רק ההלואה השניה, אבל לדעת האוסרים שתיהם נאסרו. ובדין הלויני ואלוה לך בדרך עיסקא, אם ההלואה הראשונה היא בדרך עיסקא, ומתנה עמו שיחזור וילוח לו הלואה חנם, וכ"ש כששתי ההלואות הן בדרך עיסקא, נראה פשוט שיכול להכליל תנאי ההלואה בתנאי ההתפשרות, והיינו שאם יתן

ברית פרק יא יהודה רטו

לו כך וכך וגם יחזור וילתה לו בחנם או בעיסקא, יפטור אותו משבועה על הריחו, וכמו שנתבאר בפרק מ, אבל אם אומר לו אלוה לך הלואת חנם על מנת שתחזור ותלזה לי בדרך עיסקא, לדעת האוסרים אפילו כשההלואה השניה פחותה מן הראשונה, נראה דבכל אופן אסור, כיון שבעיסקא יש גם פלגא מלח, הרי זה כהלויני ואלוה לך, אבל לדעת המתירים, לכאורה נראה שאם מחצית המלח שבעיסקא אינו עולה על סכום ההלואה הראשונה שבחנם מותר, וצ"ע. ועל פי זה יש לזהר בתוכניות חסכון שבתנאי החסכון הוא שיש לחוסך זכות לקבלת הלואה, כיון שאין ההלואות שוות לעולם אסור, ואפילו אם סכום ההלואה שיקבל החוסך הוא פחות מסכום התסכונות שלו, כיון שהסכמת הרבה אחרונים לאסור אף בהלואות שוות, גם זה אסור. אמנם פשוט שהיתר עיסקא חל גם על זה, והרי זה כאילו נכלל בתנאי ההתפשרות, כיון שזהו אחד מתנאי החסכון, כמו שנתבאר לעיל. * ונראה עוד שבאופן דקיי"ל שאין חוב אחד מבטל חוב אלא זה גובה וזה גובה כמבואר בחור"מ סימן פה, אין נ"מ אם תנאי ההלואה השניה היא בתוך זמן ההלואה הראשונה, או לאחר פרעון ההלואה הראשונה. וכן משמע בשו"ת מנחת יהודה שהבאתי להלן. וכאן יש מקום לדון בענין חברות ואגודות שנתיסדו בכמה מקומות, שנתחברו יחד כמה אנשים וכל אחד ואחד מהחברים משקיע סכום קצוב לחודש. וכשאחד מהחברים צריך להשיא אחד מבניו יש לו זכות לקבל הלואה בלי רבית. וכשאחד מהם פורש מהחברה הוא מקבל כל כספו שהשקיע. ולכאורה כל מטרת החברה היא מעין הלויני ואלוה לך (ולפעמים יוצא שאין ההלואות שוות ואפשר שלכר"ע אסור). שדעת האחרונים להחמיר בזה. ושמעתי שכמה רבנים בירושלים התירו זאת. ולא שמעתי טעמם. ובשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' קנז) נשאל בחבורה כזאת, אלא שבעובדא ידידיה היו מלווים לחברים ברבית נמוכה ואסר זאת. וכתב שאין להתיר מטעם בני חבורה שאין מקפידים, שהרי מקפידים הם על הרבית שגובים. ועוד דהתם אפילו בלא הלואה היו נותנים זה לזה, אבל כאן אינם נותנים אלא לחברים ולא מפני שאין מקפידים אלא מפני שנותנים רבית, (וגם מ"ש בלקט הקמח להתיר כשמלוים רק לבני חבורה כבר דחו האחרונים, כמ"ש בפרק ז). ומסיק שכולם עוברים. ומצדד גם להתיר עפ"י שיטת רש"י בהלואה ע"י שליח, ולפי"ז אין היתר כי אם כשהפקיד הממונה על כך אינו חבר בחברה, דאל"כ הרי הוא כשותף דלא שייך בו היתר דרש"י (עי' פרק ו) ומ"מ מסיק שאפילו כשהפקיד אינו חבר אין לסמוך על היתר זה, כיון שבעת התיסדות החברה התנו על כך, וכאילו התנו מראש שכל מי שיגיע מעות החברה לידו ישלם הרבית. ואין הפקיד אלא כמעשה קוף. וגם לסדר היתר עיסקא מסיק דלא שייך. עיי"ש. ומסיק שיעשו בדרך מכירת שטרות. וכתב שהוא הדין אם ההלואות בלי רבית אסור משום הלויני ואלוה לך. אלא שהמהר"ם שיק מצדד שם להתיר אם ההלואה היא בלי רבית, בנדון ידידיה שמתנאי החבורה שכל מי שזקוק למעות יש לו זכות לקבל הלואה. וכתב שמכיון שהלויני ואלוה לך אינו אסור כי אם בהתנו, וכיון שיתכן שאחד מהחברים לעולם יהא זקוק למעות ובשום זמן לא יהא במצב של מלוה כי אם במצב של לוה, ואעפ"כ מתנאי החבורה יש לו זכות לקבל הלואה, שוב אין זה כתנאי הלויני ואלוה לך. ומשמע מדבריו שם שאע"פ שבמציאות הוא בכלל לוה ומלוה, כיון שיתכן מצב של לוה ולא מלוה מותר. ומעתה שוב יש לדון ולהתיר אף בנדון דידן. שהרי ברור שבזה שמכנים חלקו לקופת החבורה עדיין אין עליו שם מלוה, כי אם כשכספו ינוצל וימסר לאחד מן החברים כהלואה. וכיון שיתכן שיהא מצב שכל מה שהכניס לקופת החברה עדיין לא נוצל והוא כבר יכול לקבל הלואה. נמצא שאין זכותו לקבל הלואה תלויה דוקא אם יהיה מלוה, ולפי סברת המהר"ם

ה. אם לא התנו מתחלה על כך, מותר לחזור ולהלוותו אפילו יותר ממה שהלוהו (יד).

ו. היה חייב לחברו אלף זוז ע"מ לפרעו לששה חדשים, וכעבור ג' חדשים נותן לו חמש מאות ע"מ שיאריך לו זמן הפרעון של החמש מאות הנותרים לעוד ג' חדשים, יש מתירים (טו).

שיק אין זה כתנאי הלוני ואלוה לך ומותר. וליתר שאת יעשו היתר עיסקא לכל החבורה, והיינו שתנאי ההתפשרות יהא שאם יחזור וילוה לו יהא פטור משבועה על הריוח, ואם ההלוואה היא לצורך רכישת דירה מותר לכו"ע, כמו שכתבתי בפרק לח, עיי"ש. ונראה שהיתר זה מרווח יותר מאשר הלוואה בבנקים שסומכים על הת"ע כללי שיש הרבה לפקפק בו. **כתב בשו"ת מנחת יהודה** (סי' מה), סוחר שהיו לו מעות רובל והוצרך למעות באנק צעטיל (שטרי כסף) ולא היה רוצה להחליף כעת הרובל שבידו על שטרי כסף מחמת שלאחר זמן יצטרך שוב לרובל. ובא שלחני ואמר לו אני אלוה לך שטרי כסף ואתה תלוה לי רובל וכעבור חודש אחזיר לך הרובל ואתה תחזיר לי שטרי כסף (ומ"ש שם שכוונת השלחני היתה כדי להרויח שמא יוזלו רובל. עדיין צ"ע. ועי' בפרק כ). ומסיק לאיסור משום דהוי כהלוני ואלוה לך. ואפילו לדעת המתירים בהלוואה שזה היינו דוקא באותה מטבע אבל במטבע אחרת הרי כנכוש ועדור. עיי"ש. **כתב בשו"ת חת"ס** (יו"ד סוף סי' קלה), ראובן שלוח משמעון ושמעון מראובן וראובן אינו נוגש את שמעון על חובו משום שירא פן ינגשנו גם הוא שאין בזה משום אגר נטר. ולא דמי לדרמ"א סי' קס סעיף ט (הוא דין הלוני ואלוה לך). ע"כ. ולא ביאר למה לא דמי. ומשמע מדבריו דדוקא בשב ואל תעשה במניעת הנגישה מותר. אבל אם יבא אצלו ויאמר לו ארחיב זמן הלואתך ואתה תרחיב זמן הלואתי אסור. והיה אפשר לומר שטעם ההיתר במניעת נגישה הוא משום שיכול בכל רגע לתבוע מעותיו ואין כאן הרחת זמן. ועדיין צ"ע. (יד) כן כתב בקונטרס הסמ"ע שם, ובשו"ת מהר"ם שיק הג"ל, ובשו"ע הרב כתב להחמיר אם עושה כן בשביל שהלוהו, ואפשר שלשיטתו אוזיל שאוסר ברבית מאוחרת אם מתכוין, או אפשר דאיירי כשמעותיו בידו ועי' לעיל מ"ש בביאור דברי הגר"א, ובשו"ת מהריט"ץ סי' רסז משמע שלא אסר אא"כ אומר לו בפירוש שבשביל שהלוהו חוזר ומלוה לו. וכ"ש כשבאמת מתכוין למצוה, וכמ"ש בספר תורי זהב דלא מסתבר שאם הלוהו פעם אחת שיאסר להלוות לו עוד. וכ"כ בדרכ"ת ס"ק נח בשם חדרי דעה. (טו) שער דעה (סי' קעג סק"ת) מתיר, והשארית חיים מפקפק בזה. ומקור מחלוקתם הוא עפ"י מ"ש הרדב"ז (ח"א סי' פב) במוכר שט"ח לחברו שזמנו לאחר חודש ע"מ שיתן לו חצי דמי השטר מיד חצי האחר לאחר ששה חדשים, שנמצא מקדים לפרוע חצי החוב בשביל המתנת חצי החוב השני חמשה חדשים, ומסיק הרדב"ז שאין בזה חשש רבית. ועפ"י כתב השער דעה להתיר גם בנדון דידן. אלא שהשארית חיים מדייק מדברי הרדב"ז בטעמיו שכתב להתיר מפני שהוא דרך מקח וממכר, ועוד כיון שאחריות השטר הוא על הקונה אין כאן אגר נטר. ומשמע מכאן שבדרך הלוואה ממש מורה הרדב"ז לאסור. והטעם כתב בשארית חיים משום שמה שמקדים לפרוע חצי החוב הוי כהלוואה ע"מ שילוח לו (או שיאריך לו הזמן דהוי נמי כהלוואה), והרי בהלוני ואלוה לך יש אוסרים. ולענ"ד תליא בפלוגתא אחרת אם הקדמת פרעון נחשב כאילו הלוה הלוה למלח. שבסי' קעג סעיף ד כתב בטור והשר"ע בדין מכירת חוב